စာသားတရားသေကျက်မှတ်ခြင်းမှသည် အတွေးအခေါ် ပိုင်းဆိုင်ရာ သဘောပေါက်နားလည်ခြင်းသို့ ကူးပြောင်းခြင်း

(မက်သဗ်အခြေခံသာသနာရေးပညာရေးတွင် အခြေအနေအခြေပြုစစ်ဆေးခြင်းနှင့်
စံနှုန်းအခြေပြုအမှတ်ပေးစနစ်ကို အသုံးချခြင်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်စာတမ်း)

ပြုစုသူ: နေ့အ်မသွလ္လာဟ် (Naung Lwin)
နေ့စွဲ: ဇွန်လ၊ ၂၀၂၆ ခုနှစ်

၁။ နိဒါန်း (Introduction)

အစ္စလာမ့်ဓမ္မသတ်ပညာ (ဖိက်ဟ်) နှင့် ပညတ်တော်များ (မစာအိလ်) ကို လေ့လာ ဆည်းပူးရာတွင် ခေတ်အဆက်ဆက် သာသနာ့ပညာရှင်ကြီးများ၏ နည်းလမ်းနှစ်သွယ် ရှိသည်။ ပထမနည်းလမ်းမှာ ရှေးရိုးရာအတိုင်း သတ်မှတ်ချက်များကို မျက်စိမှိတ်အလွတ်ကျက်မှတ်ခြင်း (Rote Learning) ဖြစ်ပြီး၊ ဒုတိယနည်းလမ်းမှာ ပညတ်တော်တစ်ခုချင်းစီ၏ နောက်ကွယ်ရှိ အ ကြောင်းရင်းခံ ယုတ္တိဗေဒနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များကို အတွေးအခေါ် ပိုင်းဆိုင်ရာ သဘောပေါက် နားလည်ခြင်း (Deep Comprehension) ဖြစ်သည်။ လက်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မက်သဗ် (Maktab) များနှင့် အခြေခံ သာသနာ့ စာသင်ကျောင်းများ၏ စာမေးပွဲနှင့် ပြိုင်ပွဲစနစ်များတွင် စာအုပ်ထဲကအတိုင်း တစ် လုံးမကျန်၊ “၏၊ သည်၊ မရွေး” တထေရာတည်း ပြန်လည်ကူးချနိုင်သည့် မှတ်ဉာဏ်စွမ်းရည် (Data Storage) ကိုသာ ဦးစားပေး၊အမှတ်ပေးနေကြသည်။ ဤစာတမ်းသည် ၎င်း "၏၊ သည်၊ မရွေး" တရား သေစနစ်၏ အားနည်းချက်များကို ဖော်ထုတ်ပြီး၊ ခေတ်မီပညာရေးသီအိုရီများ၊ မြန်မာ့ပညာ ရေးစနစ်၏ လက်တွေ့စိန်ခေါ်မှု အထောက်အထားများနှင့် ပေါင်းစပ်ကာ "အလိုသဘော (Concept)" ကို အခြေခံသည့် စစ်ဆေးအမှတ်ပေးစနစ်သစ်တစ်ခုကို လမ်းညွှန်တင်ပြရန် ရည်ရွယ်သည်။

၂။ ပြဿနာရပ်အား ဆန်းစစ်ခြင်း (The Problem Analysis)

"၏၊ သည်၊ မရွေး" ပုံသေကျက်မှတ်ခိုင်းခြင်းနှင့် ထိုအပေါ်၌သာ အခြေခံ၍ အမှတ်ပေးခြင်းသည် က လေးငယ်များ၏ အသိဉာဏ်အဆင့်အတန်းကို အောက်ပါအတိုင်း ပိတ်လှောင်ကန့်သတ်ပစ်ရာ ရောက်သည်။

ပုံသေနည်းစနစ်တွင် ပိတ်မိခြင်း (The Formula Trap):
အလွတ်ကျက်သူသည် မိမိဖတ်မှတ်ထားသည့် စာအုပ်ထဲက အခြေအနေနှင့် တထေရာတည်း တူညီသော ကိစ္စရပ်မျိုးတွင်သာ ဆုံးဖြတ်ချက် ပေးနိုင်စွမ်း ရှိသည်။ လက်တွေ့ဘဝတွင် အခြေအနေ အ ပြောင်းအလဲ အနည်းငယ် ရှိလာရုံမျှဖြင့် မည်သို့အသုံးချရမှန်း မသိဘဲ တုံ့ဆိုင်းသွားတတ်သည်။

အစွန်းနှစ်ဖက်သို့ ရောက်ရှိခြင်း (Rigidity or Laxity):
စည်းကမ်းချက်တစ်ခု၏ နောက်ကွယ်က ကရုဏာနှင့် ရည်ရွယ်ချက်ကို မသိဘဲ စာသားအတိုင်း ကော်ပီကူးချ ကျင့်သုံးသဖြင့် တစ်ခါတရံ လိုအပ်သည်ထက် ပိုမိုတင်းကြပ်လွန်းခြင်း သို့မဟုတ် လျော့တိလျော့ရဲ ဖြစ်ခြင်း စသည့် အစွန်းနှစ်ဖက်သို့ ရောက်သွားတတ်သည်။သံသယနှင့် ဝေဖန်မှုများရှေ့တွင် ဆွံ့အခြင်း: မိမိကျက်ထားသည့် ပညတ်ချက်တစ်ခုအပေါ် ခေတ်သစ် လူမှုအသိုင်း အ

ဝိုင်းက ဆန်းစစ်ဝေဖန်သော မေးခွန်းများ သို့မဟုတ် သံသယများဖြင့် မေးမြန်းလာပါက ယုတ္တိကျကျ ပြန်လည်မရှင်းလင်းနိုင်ဘဲ ဒေါသထွက်ခြင်း သို့မဟုတ် မိမိကိုယ်တိုင် သံသယဝင်ကာ ယုံကြည်ချက် ယိမ်းယိုင်ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်တတ်သည်။

မြန်မာ့လူမှု-ပညာရေးဝန်းကျင်၏ ရိုက်ခတ်မှု (Contextual Impacts):
ဤအလွတ်ကျက်စနစ် (Rote Learning) ပြဿနာသည် မက်သဗ်များတွင်သာမက မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေခံပညာရေးနှင့် အဆင့်မြင့်ပညာရေးကဏ္ဍတစ်ခုလုံးတွင်ပါ အမြစ်တွယ်နေသော အမျိုးသားရေး စိန်ခေါ်မှုကြီး ဖြစ်သည်။ ပညာရေးသုတေသနများအရ မြန်မာကျောင်းသားများသည် စကားလုံး အဓိပ္ပာယ်ကို သဘောမပေါက်ဘဲ မှတ်ဉာဏ်သက်သက်ဖြင့် အလွတ်ကျက်သည့် ဗျူဟာ (Rote Learning Strategy) ကိုသာ အကျွမ်းတဝင် အားကိုးနေကြရရှာသည် (ERIC Database)။ ထို့အပြင် ကျောင်းပြင်ပ အရိပ်ပညာရေး (Shadow Education) ဟုခေါ်သည့် ကျူရှင်၊ ဂိုက်စနစ်များ ပြန့်ပွားလာခြင်းသည်လည်း ကလေးများ၏ ဝေဖန်ပိုင်းခြားတွေးခေါ်မှုကို ပျိုးထောင်ပေးရန်ထက်၊ စာမေးပွဲတွင် စာသားအတိုင်း ပြန်အန်ထုတ်ပြီး အမှတ်ကောင်းကောင်းရရှိရေး ပုံစံသွင်းသည့် စီးပွားဖြစ် ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ် ဖြစ်လာစေသည် (UNESCO & HKU)။

၃။ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ သီအိုရီများနှင့် အစ္စလာမ့်ရှုထောင့် (Theoretical Framework)

ကျွန်ုပ်တို့ တောင်းဆိုနေသော "အနှစ်သာရအခြေပြုပညာရေး" သည် ခေတ်မီပညာရေးသိပ္ပံတွင်ရော ခိုင်မာသော အစ္စလာမ့်အတွေးအခေါ်တွင်ပါ တည်ရှိပြီးသည်။

(က) Bloom's Taxonomy (ဘလူးမ်၏ ပညာရေးရည်မှန်းချက် အဆင့်ဆင့်)

ဗင်ဂျမင်ဘလူးမ် (Benjamin Bloom) ၏ သီအိုရီအရ ဉာဏ်ရည်ဖွံ့ဖြိုးမှုတွင် အောက်ခြေအဆင့်ဖြစ်သော Remembering (မှတ်မိခြင်း) သက်သက်သည် နားလည်မှုမပါဘဲ အချက်အလက်ကို ပြန်အန်ထုတ်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ အဆင့်မြင့်တွေးခေါ်မှု (Higher-Order Thinking) ဖြစ်ရန်အတွက်မူ Understanding (နားလည်ခြင်း) နှင့် Applying (လက်တွေ့ဘဝတွင် အသုံးချခြင်း) အဆင့်များသို့ တက်လှမ်းရမည်ဖြစ်သည်။ "၏၊ သည်၊ မရွေး" စစ်ဆေးခြင်းသည် ကလေးများကို အောက်ခြေအဆင့်တွင်သာ တစ်သက်လုံး ပိတ်လှောင်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

(ခ) ၂၀၂၆ ခုနှစ် ခေတ်ပြိုင်သုတေသနနှင့် မူဝါဒအထောက်အထားများ

SCENIC သုတေသနစာတမ်း (၂၀၂၆): ၂၀၂၆ ခုနှစ် ဧပြီလထုတ် EDUPEDIA ဂျာနယ် ပါ "Scenario-based Contextual Evaluation for Nurturing Instructional Competence" သုတေသနအရ - ရိုးရာပုံစံစစ်ဆေးမှု (Conventional Instruments) များသည် စာသင်သားများ၏ လက်တွေ့ဘဝ ပြဿနာဖြေရှင်းနိုင်စွမ်းကို မတိုင်းတာနိုင်ကြောင်း၊ "အခြေအနေအခြေပြု Contextual မေးခွန်းများ" ကသာ သီအိုရီနှင့် လက်တွေ့ကို ပေါင်းကူးပေးနိုင်ကြောင်း သက်သေပြခဲ့သည်။

မဟာဗျူဟာနှင့် လက်တွေ့ရုန်းကန်မှုများ (၂၀၂၆ Focus):

နိုင်ငံတော်၏ အမျိုးသားပညာရေး မဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (NESP) တွင် ဝေဖန်ပိုင်းခြားတွေးခေါ်မှု (Critical Thinking) ကို အားပေးသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများ ပြောင်းလဲရန် ရည်မှန်းထားသော်လည်း၊ လက်တွေ့တွင် ပညာရေးစနစ်သစ်သည် အလွတ်ကျက်စနစ်ဟောင်း၏ ရုန်းထွက် နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ရုန်းကန်နေရဆဲ ဖြစ်သည် (Independent Mon News Agency, 2026)။ အောက်စဖို့ဒ် တက္ကသိုလ်၏ Tea Circle သုတေသနကလည်း မြန်မာ့ပညာရေးစနစ်တွင် Critical Thinking အားနည်းနေခြင်းသည် ကျောင်းသားများ၏ အနာဂတ်ကို ပိတ်ပင်နေကြောင်း ဖော်ပြထားပြီး၊ ပညာရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် အဆင့်မြင့်ပညာကဏ္ဍအထိ စိန်ခေါ်မှုများစွာ ရင်ဆိုင်နေရသည် (RSU Conference)။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့၏ မက်သဗ်များသည်လည်း ဤစနစ်ဟောင်းအတိုင်း လျှောက်မည့် အစား အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်နေပြီဖြစ်သည်။

(ဂ) အစ္စလာမ့် ဓမ္မသတ်ကျောင်းတော်ကြီးများ၏ နည်းစနစ် (Madhab Methodology)

အိမာမ်ကြီး ၄ ပါး (အိမာမ် အဘူဟနီဖဟ်၊ အိမာမ် မာလစ်ခ်၊ အိမာမ် ရှာဖီအီ၊ အိမာမ် အဟ်မဒ်) တို့သည် ကျောင်းသားများကို ၎င်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်စာသားများကို တရားသေကျက်မှတ်ရန် ဘယ်သောအခါမှ အားမပေးခဲ့ပါ။ ၎င်းတို့သည် ပညတ်ချက်တစ်ခုစီ၏ နောက်ကွယ်တွင်ရှိသော အကြောင်းရင်းခံတရား (အိလ္လ်ဟ်) နှင့် သာသနာတော်၏ အန္တိမရည်ရွယ်ချက် (မကွှာဆိဒ္ဒရှ်ရှရီအီယဟ်) ကို ကြည့်မြင်ကာ အများပြည်သူကောင်းကျိုး (မဆ်လဟဟ်) အတွက် ဝေဖန်ပိုင်းခြားတွေးခေါ်မှု (Critical Thinking) ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ အိမာမ်ဂဇာလီကလည်း အဲဟ်ယာအွလ်အုလူးမ် တွင် ပညာဆိုသည်မှာ စာအုပ်ထဲကစာကို ကူးယူခြင်းမဟုတ်ဘဲ နှလုံးသားထဲတွင် ဉာဏ်အလင်းပွင့်ခြင်း (နူးရ်) ဖြစ်သည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။

(ဃ) တမန်တော်မြတ် (ဆွ) ၏ မေးခွန်းထုတ်ပုံစနစ်

တမန်တော်မြတ် (ဆွ) သည် ဆွဟာဗဟ် (သာဝက)များအား ဓမ္မသတ်ပညတ်ချက်တစ်ခုကို ပုံသေချမပြမီ ဥပမာ သို့မဟုတ် အခြေအနေတစ်ခုကို ဖန်တီး၍ အတွေးအခေါ်ကို ဦးစွာ နှိုးဆွ လေ့ရှိသည်။

တမန်တော်မြတ် (ဆွ) က မိန့်ကြားတော်မူ၏ - "သင်တို့အနက်မှ တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အိမ်ရှေ့တွင် မြစ်တစ်စင်းစီးဆင်းနေပြီး ထိုသူသည် တစ်နေ့လျှင် ငါးကြိမ် ထိုမြစ်တွင်း၌ ရေချိုးပါက ၎င်း၏ခန္ဓာကိုယ်တွင် အညစ်အကြေး တစ်စုံတစ်ရာ ကျန်ရှိပါမည်လော။"ဆွဟာဗဟ်များက "လုံး၀ မကျန် ရှိနိုင်ပါ အရှင်မြတ်၏ တမန်တော်" ဟု လျှောက်ထားကြရာ၊တမန်တော်မြတ်က "၎င်းသည် တစ်နေ့ငါးကြိမ် ဖတ်ရသော နမားဇ်၏ အလိုသဘော (ဥပမာ) ပင် ဖြစ်သည်။ အလ္လာဟ်အရှင် မြတ်သည် နမားဇ်အားဖြင့် အပြစ်များကို ဆေးကြောပေးတော်မူ၏" ဟု မိန့်တော်မူခဲ့သည်။ (ဆွဟီးဟ် ဗုခါရီ)

ဤဟဒီးစ်တော်အရ တမန်တော်မြတ်သည် "နမားဇ်ငါးကြိမ်ဖတ်လျှင် အပြစ်ကြေသည်" ဟူသော စာသားကို တရားသေ ကျက်မှတ်ခိုင်းခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ၊ "မြစ်ထဲတွင် ရေငါးကြိမ်ချိုးခြင်း" ဟူသော အခြေအနေ (Scenario) တစ်ခုဖြင့် ကလေးကော လူကြီးပါ နားလည်လွယ်အောင် စစ်ဆေးသင်ကြားပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

၄။ လက်တွေ့ကျသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု လမ်းညွှန် (Practical Solutions)

"ပြိုင်ပွဲများတွင် အဆင့်သတ်မှတ်ရန်အတွက် ၏၊ သည်၊ မရွေး စစ်ရပါသည်" ဟူသော အယူအဆဟောင်းကို ကျော်လွန်၍ "အလိုသဘော (Concept)" ကို စစ်ဆေးပြီး အဆင့်မျှမျှတတ သတ်မှတ်နိုင်ရန် အောက်ပါအတိုင်း ပြောင်းလဲရမည်။

အဆင့် (၁) - မေးခွန်းပုံစံကို "အခြေအနေအခြေပြု" (Scenario-Based) ပြောင်းလဲခြင်း

စာအုပ်ထဲက စာသားကို တိုက်ရိုက်ပြန်မေးမည့်အစား၊ လက်တွေ့ဘ၀တွင် ကြုံတွေ့ရမည့် Case Study ပုံစံမျိုး မေးမြန်းရမည်။

မေးခွန်းပုံစံဟောင်း: "ဝုဇူ ပျက်စေသော အကြောင်းရင်းများကို ရေးပါ။"

မေးခွန်းပုံစံသစ် (Scenario-Based): "မောင်နောင်သည် နမားဇ်ဖတ်ရန် ဝုဇူပြုပြီးနောက် လမ်းတွင် လဲကျသဖြင့် ဒူးတွင် သွေးထွက်လာသည်။ သို့သော် ထိုသွေးသည် ဒူးခေါင်းပေါ်တွင်တင် ခဲနေပြီး ဘေးသို့ စီးထွက်သွားခြင်း မရှိပေ။ မောင်နောင်၏ ဝုဇူ ပျက်၊ မပျက်နှင့် ဘာကြောင့်လဲ ဆိုတာကို ဓမ္မသတ် (Fiqh) အမြင်ဖြင့် ရှင်းပြပါ။"

မေးခွန်းဟောင်း (ရိုးရာစနစ်): သယမ်မုမ် ပြုလုပ်ခွင့်ရှိသော အကြောင်းရင်း (၃) ချက်ကို ရေးပါ။

မေးခွန်းသစ် (အခြေအနေအခြေပြု): "ဇိုင်နဗ်သည် ခရီးသွားနေစဉ် တည်းခိုခန်းတစ်ခုသို့ ရောက်ရှိရာ ထိုတည်းခိုခန်းတွင် ရေလိုင်း ပြတ်နေသဖြင့် ဝုဇူပြုရန် ရေမရှိပေ။ သို့သော် လမ်းတစ်ဖက် ကပ်လျက်ရှိ စတိုးဆိုင်တွင် သောက်ရေသန့်ဘူးများကို ပေါများစွာ ရောင်းချနေသည်။ ဇိုင်နဗ်သည် ရေမရှိဟုဆိုကာ သေယမ်မုမ် ပြုလုပ်၍ နမားဇ်ဖတ်ခွင့် ရှိပါသလား? ဘာကြောင့်လဲ ဆိုတာကို သယမ်မုမ်၏ အခြေခံသဘောတရားနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ အကြံပြုပေးပါ။"

မေးခွန်းဟောင်း (ရိုးရာစနစ်): ဟရာမ် (မြစ်ပိတ်ထားသော) အစားအစာများကို စားသုံးခြင်း၏ အပြစ်ကို ရေးပါ။

မေးခွန်းသစ် (အခြေအနေအခြေပြု): "ဖာသွေမာသည် ဂျပန်နိုင်ငံသို့ အလည်အပတ်ရောက်ရှိနေစဉ် စတိုးဆိုင်တစ်ခုမှ မုန့်ထုတ်တစ်ခုကို ဝယ်ယူခဲ့သည်။ မုန့်၏ ပါဝင်ပစ္စည်း (Ingredients) တွင် 'Gelatin (From Pork)' ဟု ရေးထားသည်ကို သူမ တွေ့ရှိရသည်။ သူမ၏ သူငယ်ချင်းက 'ငါတို့က ခရီးသည်တွေပဲ၊ ပြီးတော့ မြန်မာပြည်မှာ မဟုတ်လို့ စားလို့ရပါတယ်' ဟု ပြောလာသည်။ ဖာသွေမာ ထိုမုန့်ကို စားသင့်ပါသလား? အစ္စလာမ့် အစားအသောက် ဥပဒေသများနှင့်အညီ သူငယ်ချင်းဖြစ်သူအား မည်သို့ အကျိုးသင့်အကြောင်းသင့် ပြန်လည်ရှင်းပြရမည်နည်း။"

အဆင့် (၂) - စံနှုန်းအခြေပြု အမှတ်ပေးစနစ် (Rubric) ကို ကျင့်သုံးခြင်း

စာသားတူ၊ မတူ စစ်ဆေးခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ ကျောင်းသား၏ တွေးခေါ်မှု အရည်အသွေးကို တိုင်းတာရန် ကမ္ဘာသုံး Rubric Matrix ကို အသုံးပြု၍ အမှတ်ပေးသူ၏ ဘက်လိုက်မှုကို လျှော့ချကာ အဆင့်များကို တိကျစွာ သတ်မှတ်မည်။

မက်သဗ်ပြိုင်ပွဲများအတွက် စံပြ Rubric အမှတ်ပေးဇယား (အမှတ်ပြည့် - ၁၀ မှတ်)

အောက်ပါမေးခွန်းအားဖြေပါ။

"မောင်နောင်သည် နမားဇ်ဖတ်ရန် ဝုဇူပြုပြီးနောက် လမ်းတွင် လဲကျသဖြင့် ဒူးတွင် သွေးထွက်လာသည်။ သို့သော် ထိုသွေးသည် ဒူးခေါင်းပေါ်တွင်တင် ခဲနေပြီး ဘေးသို့ စီးထွက်သွားခြင်း မရှိပေ။ မောင်နောင်၏ ဝုဇူ ပျက်၊ မပျက်နှင့် ဘာကြောင့်လဲ ဆိုတာကို ဖမ္မသတ် (Fiqh) အမြင်ဖြင့် ရှင်းပြပါ။"

အကဲဖြတ်မည့် ကဏ္ဍ(Criteria)	အားရကျေနပ်ဖွယ် [၃ မှတ် မှ ၄ မှတ်]	အသင့်အတင့် [၁ မှတ် မှ ၂ မှတ်]	ပြုပြင်ရန်လိုအပ် [၀ မှတ်]
အလိုသဘောနှင့် အဖြေမှန်ကန်မှု (Core Concept - Hifdh စွမ်းရည်)	ပေးထားသည့် အခြေအနေအပေါ် ဓမ္မသတ်အဖြေ (ဝုဇူမပျက်ပါ) ကို မှန်ကန်စွာ ဆုံးဖြတ်နိုင်ပြီး လိုရင်းအနှစ်သာရ ကွက်တိပါဝင်သည်။	ဓမ္မသတ်အဖြေ မှန်ကန်သော်လည်း အလိုသဘောကို ရှင်းလင်းရာတွင် ဝေဝါးနေသည်။	အဖြေ လုံးဝ မှားယွင်းနေသည်။
အကြောင်းရင်းခံ ယုတ္တိ (Reasoning / Illah - Fahm စွမ်းရည်)	ဘာကြောင့် ဤသို့ ဆုံးဖြတ်ရကြောင်း ဓမ္မသတ်၏ အခြေခံအကြောင်းရင်း (သွေးစီးမှုပျက်မည်၊ မစီးပါကမပျက်) ကို ခိုင်မာစွာ တွေးခေါ်ဖော်ပြနိုင်သည်။	အကြောင်းရင်းကို ဖော်ပြနိုင်သော်လည်း ယုတ္တိမခိုင်လုံဘဲ စာအုပ်ပါစာသားအချို့ကို တရားသေ ရောထည့်ထားသည်။	အကြောင်းရင်းခံ ယုတ္တိ လုံးဝ မပါရှိပါ။
ကိုယ်ပိုင် တင်ပြနိုင်စွမ်း (Presentation - Fahm စွမ်းရည်)	စာအုပ်ထဲကအတိုင်း ကူးချခြင်းမဟုတ်ဘဲ မိမိကိုယ်ပိုင် ဘာသာစကားဖြင့် စနစ်တကျနှင့် နားလည်လွယ်အောင် ရှင်းပြနိုင်သည်။	စာအုပ်ထဲက စာသားများကိုသာ ပုံသေ ပြန်လည် အသုံးပြုထားပြီး ကိုယ်ပိုင်ဖန်တီးတွေးခေါ်မှု အားနည်းသည်။	ဖတ်၍မရအောင် ရေးသားထားခြင်း သို့မဟုတ် ဘာမှ မရေးသားထားခြင်း။

၅။ စနစ်လုံးကျွတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး မူဝါဒလမ်းညွှန်ချက်များ
(Strategic Policy Recommendations)

မက်သဗ်စာမေးပွဲများနှင့် သင်ကြားမှုစနစ်တစ်ခုလုံးတွင် ဤအခြေအနေအခြေပြု စနစ်သစ် အောင်မြင်စွာ အမြစ်တွယ်နိုင်ရန် ဗဟိုပညာရေးကော်မတီများနှင့် ကျောင်းအုပ်ချုပ်မှု အဖွဲ့များ အနေဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ဖြည်းဖြည်းချင်း အကောင်အထည်ဖော်ရန် တိုက်တွန်းနှိုး ဆော်အပ် ပါသည် ။

စမ်းသပ်ကာလ သတ်မှတ်ခြင်း (Pilot Testing):
စာမေးပွဲတစ်ခုလုံး၏ မေးခွန်းအားလုံးကို ချက်ချင်းပြောင်းလဲခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ၊ မေးခွန်းစုစုပေါင်း ၏ ၂၀% မှ ၃၀% ခန့်ကိုသာ အခြေအနေအခြေပြု (Scenario) မေးခွန်းများအဖြစ် စတင်ထည့်သွင်း စမ်းသပ်ရန်။

မေးခွန်းဘဏ် တည်ဆောက်ခြင်း (Question Bank):
ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ ဆရာ၊ ဆရာမများ ပူးပေါင်း၍ နေ့စဉ်ဘဝနှင့် ကိုက်ညီသော စံပြ Scenario မေးခွန်းဘဏ်ကြီးတစ်ခုကို ပညာရေးဘုတ်အဖွဲ့အဆင့် ပြုစုပျိုးထောင်ထားရန်။

ဆရာ၊ ဆရာမများအား လေ့ကျင့်ပေးခြင်း (Teacher Training):
မေးခွန်းစနစ်သစ်ကို အမှတ်ပေးမည့် ဆရာ၊ ဆရာမများအား Rubric စနစ်ကို ကျွမ်းကျင်စွာ အသုံးပြုတတ်စေရန်နှင့် သင်ကြားရေးတွင်လည်း Scenario-Based နည်းစနစ်များ ထည့်သွင်းတတ် စေရန် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ (Workshops) ပြုလုပ်ပေးရန်။

[ဆရာဖြစ်သင်တန်း လမ်းညွှန်လက်စွဲ]

အခြေအနေအခြေပြု (Scenario-Based) မေးခွန်းထုတ်နည်းစနစ်နှင့် လက်တွေ့အသုံးချမှု
ဘာသာရပ်: မက်သဗ်အခြေခံသာသနာ့ပညာရေး (Maktab Level 1-4)

သင်တန်း၏ ရည်ရွယ်ချက် (Objective)

ဆရာ၊ ဆရာမများ မိမိတို့ဘာသာရပ်အလိုက် နေ့စဉ်ဘဝနှင့်ကိုက်ညီသော ဇာတ်လမ်း (Scenario) များ ဖန်တီးတတ်စေရန်။ကျောင်းသားများ၏ "အလွတ်ကျက်စွမ်းရည်" ထက် "ဝေဖန်ပိုင်းခြားပြီး လက်တွေ့အသုံးချ စွမ်း ရည်" ကို တိုင်းတာနိုင်စေရန်။

ရိုးရာမေးခွန်းကို Scenario-Based ပြောင်းလဲရန် လှေကားထစ် (၃) ဆင့်

မေးခွန်းဟောင်းများကို စနစ်သစ်သို့ ပြောင်းလဲရာတွင် အောက်ပါ "3-Step Transformation Model" အတိုင်း အဆင့်ဆင့် တည်ဆောက်ရပါမည်။

[အဆင့် ၁: စာအုပ်ပါ ဓမ္မသတ်မူကို ရွေးချယ်ခြင်း]
|
▼
[အဆင့် ၂: ၎င်းမူကို သုံးရမည့် လက်တွေ့ဘဝ ဇာတ်လမ်း (Scenario) ရှာဖွေခြင်း]
|
▼
[အဆင့် ၃: "ဘာကြောင့်လဲ/ဘယ်လိုလုပ်မလဲ" ဟူသော တွေးခေါ်မှုလုပ်ဆောင်ချက်ကို တောင်းဆိုခြင်း]

မေးခွန်းတည်ဆောက်ပုံ လမ်းညွှန်ချက် (Template)

" [ဇာတ်ကောင်အမည်] သည် [နေရာ/အချိန်] တွင် [အခြေအနေတစ်ခု] ကြုံတွေ့ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် [ဓမ္မသတ်ပြဿနာ/အချိုးအကွေ့] ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ သူ၏ လုပ်ဆောင်ချက်သည် မှန်ကန်ပါသလား? သင်သင်ယူထားသော ဓမ္မသတ်စည်းမျဉ်းဖြင့် အကျိုးသင့်အကြောင်းသင့် ရှင်းပြပါ။"

ဆရာ၊ ဆရာမများအတွက် ဘာသာရပ်အလိုက် မေးခွန်းထုတ်နည်း နမူနာများ

ဖစ်က်ဟ် (Fiqh - ဓမ္မသတ်ကဏ္ဍ)

ရိုးရာမေးခွန်းပုံစံဟောင်း: နဂျာဆသ် (အညစ်အကြေး) ဘယ်နှစ်မျိုးရှိသလဲ?

Scenario-Based မေးခွန်းသစ်: "မောင်အာရိဖ်သည် အပြင်မှပြန်လာပြီး နမားဇ်ဖတ်ရန် ပြင်ဆင်စဉ် မိမိ၏ အင်္ကျီလက်တွင် ကြောင်သေးစက်အနည်းငယ် ပေနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုအစက်၏ ပမာဏမှာ လက်သည်းခွံခန့်သာ ရှိသည်။ သူသည် အင်္ကျီမလဲဘဲ ထိုအတိုင်း နမားဇ်ဖတ်လိုက်လျှင် နမားဇ် ဖြစ်ပါသလား? နဂျာဆသ်၏ အနည်းအများ ဓမ္မသတ်မူကို အသုံးပြု၍ အာရိဖ်အား လမ်းညွှန် ပေးပါ။"

အကီဒဟ်ဒဟ် (Aqeedah - ယုံကြည်ချက်ကဏ္ဍ)

ရိုးရာမေးခွန်းပုံစံဟောင်း: အလ္လာဟ်အရှင်မြတ်သည် အရာခပ်သိမ်းကို သိမြင်တော်မူသလား?

Scenario-Based မေးခွန်းသစ်: "သူငယ်ချင်းဖြစ်သူက 'ငါတို့ အခန်းတံခါးပိတ်ပြီး ဘယ်သူမှ မမြင်အောင် မုန့်ခိုးစားရင် အပြစ်မဖြစ်ဘူး၊ ဘယ်သူမှလည်း မသိနိုင်ဘူး' ဟု ပြောလာသည်။ ကလေးငယ်အနေဖြင့် 'အလ္လာဟ်အရှင်မြတ်၏ ဂုဏ်တော်များ' ကို အခြေခံ၍ သူငယ်ချင်းဖြစ်သူ၏ ပြောစကား မှားယွင်းနေကြောင်း မည်သို့ ပြန်လည်ရှင်းပြမည်နည်း။"

သမိုင်းနှင့် အကျင့်စာရိတ္တ (Akhlaq & Seerah)

ရိုးရာမေးခွန်းပုံစံဟောင်း: တမန်တော်မြတ် (ဆွ) ၏ သစ္စာရှိမှု (အလ်-အမီးန်) အကြောင်း ရေးပါ။

Scenario-Based မေးခွန်းသစ်: "မုဟမ္မဒ်သည် လမ်း၌ ငွေစက္ကူတစ်ရွက် ကောက်ရခဲ့သည်။ ဘေးတွင် မည်သူမျှ ကြည့်မနေသဖြင့် ထိုငွေဖြင့် မုန့်ဝယ်စားရန် စိတ်ကူးမိသည်။ သို့သော် တမန်တော်မြတ် (ဆွ) ၏ 'အလ်-အမီးန်' ဂုဏ်ပုဒ်နှင့် သမိုင်းကြောင်းကို သတိရသွားသည်။ မုဟမ္မဒ်သည် ထိုငွေစက္ကူကို မည်သို့ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်သင့်သလဲ?"

မေးခွန်းထုတ်ရာတွင် "ရှောင်ရန်" နှင့် "ဆောင်ရန်" (Do's and Don'ts)

အချက်	လုပ်ဆောင်ရန် (Do's)	ရှောင်ကြဉ်ရန် (Don'ts)
ဇာတ်ကောင်စရိုက်	ကလေးငယ်များ ရင်းနှီးသည့် အမည်နှင့် နေ့စဉ်ဘဝ (ကျောင်း၊ အိမ်၊ ကစားကွင်း) ကို သုံးပါ။	ကလေးများ နားမလည်နိုင်သည့် ခက်ခဲရှုပ်ထွေးသော လူကြီးကမ္ဘာက အသုံးအနှုန်းများကို မသုံးပါနှင့်။
ပြဿနာ	စာအုပ်ထဲတွင် သင်ကြားပြီးသား အခြေခံမူ (Core Principle) ပေါ်တွင်သာ အခြေခံပါ။	မသင်ရသေးသော ဓမ္မသတ်အငြင်းပွားဖွယ်ရာများကို ကလေးများအား မမေးပါနှင့်။
တောင်းဆိုချက်	ဘာကြောင့်လဲ" (Why) နှင့် "မည်သို့" (How) ကို ဦးတည်မေးမြန်းပါ။	"စာမျက်နှာ (၂၀) ပါအတိုင်း ပြန်ရေးပါ" ဟု ပုံသေသတ်မှတ်ခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ပါ။

Workshop: ဆရာ၊ ဆရာမများအတွက် ကိုယ်တိုင်လေ့ကျင့်ခန်း (Self-Practice)

မိမိတို့ လက်ရှိသင်ကြားနေသော သင်ခန်းစာတစ်ခု (ဥပမာ - နမားဇ်၏ ဝါဂျိဗ်များ၊ သို့မဟုတ် မိဘ အပေါ်ရိုသေခြင်း) ကို ရွေးချယ်ပါ။ ထို့နောက် အထက်ပါ 3-Part Framework (အခြေအနေ နောက်ခံ + ဓမ္မသတ်ပဟေဠိ + တောင်းဆိုချက်) ကို အသုံးပြု၍ အမှတ် (၅) မှတ်တန် Scenario-Based မေးခွန်း (၁) ခုစီ ကိုယ်တိုင် ရေးသားထုတ်လုပ်ကြည့်ပါ။

> "မေးခွန်းပုံစံ ပြောင်းလဲခြင်းသည် စာသင်သားတို့၏ ဘဝကို လက်တွေ့အသုံးချတတ်စေရန် လေ့ကျင့်ပေးခြင်း ဖြစ်သည်"

၆။ နိဂုံး (Conclusion)

အနှစ်ချုပ်ရသော် မေးခွန်းစနစ်နှင့် သင်ကြားမှုပုံစံကို ပြောင်းလဲခြင်းသည် ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာမှုဗီဇကို ရိုက်ချိုးပြောင်းလဲလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ကလေးငယ်များအား စာအုပ်ထဲက စာသားများကို သေလူလို အလွတ်ရွတ်ဆိုနေသည့် မျိုးဆက်မှသည်၊ ပြဿနာတစ်ခု ကြုံလာပါက ကုရ်အာန်၊ ဟဒီးစ်တော်နှင့် ဓမ္မသတ်စည်းမျဉ်းများကို ဦးနှောက်နှင့် နှလုံးသား သုံး၍ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ တွေးခေါ်ဖြေရှင်းရဲသည့် "အနာဂတ် ဖကီးဟ် (ဝေဖန်ပိုင်းခြားနိုင်စွမ်းရှိသော လူငယ်များ)" အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲပေးနိုင်ရန် ဤ "မက်သဗ်ပညာရေးစနစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး မဟာဗျူဟာမြောက် စာတမ်း" ကို အလေးအနက် တင်ပြအပ်ပါသည်။

📚 References (ကိုးကားချက်များ)

Al-Bukhari, Imam. Sahih al-Bukhari. Book of As-Salat (The Prayer).

Al-Shaybani, Muhammad ibn al-Hasan. Al-Asl (The Root of Hanafi Jurisprudence). Context of Hypothetical Fiqh (Fiqh al-Iftiradi).

Case, S. M., & Swanson, D. B. (2002). Constructing Written Test Questions for the Basic and Clinical Sciences. National Board of Medical Examiners (NBME).

McTighe, J., & Wiggins, G. (2012). Understanding by Design Framework. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).